

KANT IN OOSTENDE – 2^e deel

door Chantal FERIER

6. KANTZAKEN IN OOSTENDE

- 1851: Er wordt melding gemaakt van kantzaken in het “Annuaire Commerciale de Royaume de Belgique” onder de rubriek “Dentelles”. Men meldt op pagina 564 het bestaan van de zaak van Vve Coucke in de rue St Georges, de zaak Freyman in de rue des Soeurs blanches nr 10, de zaak Ocket-Gossaert in de rue de la Chapelle en de zaak Questier in de Rue Lait Battu.
- 1861: Hetzelfde “Annuaire Commerciale de Royaume de Belgique” vermeldt onder de rubriek “dentelle “ de zaak van Mds Bondue PJ, gelegen in de rue du Quai en de zaak van Vve Coucke in de rue St Georges.
- 1870: Het “Annuaire Commerciale de Royaume de Belgique” vermeldt op p. 551 volgende kantzaken:

Bondue (srs)	rue du Quai
Coucke (Vve)	rue St Georges
De Pachtere (E)	rue de la Chapelle
Govaerts (Marie)	rue de la Chapelle 17
Scorssery (E)	rue de la Chapelle

- 1873: Het “Annuaire Commerciale de Royaume de Belgique” vermeldt op p. 562 dezelfde kantzaken:

Bondue (srs)	rue du Quai
Coucke (Vve)	rue St Georges
De Pachtere (E)	rue de la Chapelle
Govaerts (Marie)	rue de la Chapelle 17
Scorssery (E)	rue de la Chapelle

- 1878: Het “Annuaire Commerciale de Royaume de Belgique” vermeldt op p. 65 de kantzaken:

Bondue (srs)	rue du Quai
De Pachtere (E)	rue de la Chapelle
Govaerts (Marie)	rue de la Chapelle 17
Hanze-Dossaer	rue Bride (Breidelstraat)
Lauwers (srs)	rue de l’Eglise
Scorssery (E)	rue de la Chapelle

- 1882-1883 Het “Annuaire Commerciale de Royaume de Belgique” vermeldt op p.1741 volgende 5 zaken:

Bondue (srs)	rue du Quai
De Pachtere (E)	rue de la Chapelle
Hanze-Dossaer	rue Bride (Breidelstraat) et Flandre
Lauwers (srs)	rue d’Eglise
Scorssery (E)	rue de la Chapelle

Hier zien we voor het laatst de zaak Bondue verschijnen. De familie Bondue leefde 27 jaar van de kantzaak.

- In 1886 vermeldt de “Almanach du Commerce et de l’Industrie de la Ville d’Ostende van Stracké in het ‘Troisième partie’, waar de commerces alfabetisch gerangschikt staan, de volgende kantzaken:

Dentelles: op p.122

Hanze-Dossaer, L,	Bride,5
Hanze, L. (fils)	Flandre,12
Scorssery, Elise,	Chapelle,32

- In 1887 vermeldt de “Almanach du Commerce et de l’Industrie de la Ville d’Ostende” van Stracké op p.162 bij de rubriek Dentelles volgende 3 zaken:

Hanze-Dossaer, L,	rue de la Bride,5
Hanze, L. (fils)	rue de Flandre,12
Scorssery, Elise,	rue de la Chapelle,32

- In 1889 vermeldt de “Almanach du Commerce et de l’Industrie de la Ville d’Ostende” van Stracké op p.223 bij de rubriek Dentelles volgende 4 zaken:

Durieux	rue de Flandre, 31
Hanze-Dossaer, L,	rue de la Bride, 5
Hanze, L. (fils)	rue de Flandre, 12
Scorssery, Elise,	rue de la Chapelle, 32

- In 1892 vermeldt de “Almanach du Commerce et de l’Industrie de la Ville d’Ostende” van Stracké op p.207 bij de rubriek Dentelles volgende 4 zaken:

Durieux,	rue de Flandre, 29
Hanze-Dossaer, Ve,	rue de la Bride, 5
Hanze, L.	rue de Flandre, 12
Scorssery, Elise,	rue de la Chapelle, 34

- In 1897 vermeldt de “Almanach du Commerce et de l’Industrie de la Ville d’Ostende” van Stracké op p.214 bij de rubriek Dentelles volgende 3 zaken:

Hanze-Dossaer, Veuve,	rue de la Bride, 5
Hanze, L.	rue de Flandre, 12
Scorssery, Elise,	rue de la Chapelle, 34

Na 27 jaar is dit de laatste keer dat Scorssery Elise hier wordt vermeld.

- In 1909 vermeldt de “Annuaire d’Ostende” uitgegeven door “l’Agence Pilaeis”, 7 rue des Soeurs Blanches, impr. Centrale Alb.Bouchery ,56, rue de l’Ouest in de “Liste alphabétique des habitants d’ostende, classés par profession” op p. 42 volgende zaken van “Dentelles”:

A l’Innovation de Bruxelles,	rue de la Chapelle, 57
Davin Th.,épouse,	rue de la Chapelle, 53
Degraeve A.,	Boul. Van Iseghem,151
Hanze Louis, enf ^{ds}	rue de la Bride, 5
Hanze Louis,	rue de Flandre, 45
Hoefkens Agnès,	rue de Flandre,8
Van Loon, Mme	rue du Cerf, 22

- In 1913 vermeldt "Annuaire du Commerce,édité par A. Lacour-Bourgoignie, rue du Quai,10,Ostende" op p.111 onder de rubriek Dentelles de volgende zaken:

A l'Ancre,	rue des soeurs Blanches,2 tel. 555
Davin Th.épouse,	rue de la Chapelle, 53
Degraeve A.,	Boulevard Van Iseghem,151
Hanze M ^{lles} ,	rue de la Bride, 5
Hanze Louis,	rue de Flandre, 45
Hoefkens Agnès,	rue de Flandre, 8
Van Loon M ^{me} ,	rue du Cerf, 22

In deze annuaire zien we ook de eerste telefoonnummers verschijnen.

Dit is de laatste vermelding van de naam "Hanze". Deze zaak had een bestaan van 35 jaar. Drie generaties leefden van de kant, tussen 1886 en 1913 hadden ze zelfs 2 kantzaken.

- Na wereldoorlog I houdt Hertoge Blanche een kantzaak open in de Ad.Buylstraat nr 42. Zij hield de kantzaak open tot in 1926 (26) Vanaf 1927 tot 1946 werd de zaak gerund door Anna De Reyghere, evenwel dan onder de naam van Simon E. Vanaf 1944 werd de zaak gerund door Wwe Simon, samen met haar dochters. In 1955 namen de dochters Frieda, Jeanne en Yvonne van Simon E. en Anna de Reyghere de kantzaak (en ook tabakszaak) over. In 1966 stierf Anna De Reyghere. (27) Toen Frieda Simon in 1974 overleed, werden beide handelszaken (Tabak en kant) gerund door de overblijvende juffrouwen Jeanne en Yvonne. In 1984 ging deze oudste handelszaak van de A. Buylstraat dicht.
- Na de eerste wereldoorlog waren de kantwinkels in Oostende erg geliefd bij Engelse toeristen: "*Belgisch kantwerk was het souvenir bij uitstek voor de Engelse toeristen toen op rondreis naar de "Battle Fields"*". Met de "Royal Diamond" op nr. 7, Vandenberghe op nr. 19, Hubaut soeurs op nr. 51, en Simon E. op nr. 42 telde de straat toen 5 kantzaken."(28)
- In 1920 verschijnt in de Ad.Buylstraat 27 de kantzaak van Clais Yvan. Deze zaak verkocht "Dentelles Véritables"(29). Na het seizoen van 1933 besloot men de kantzaak echter te sluiten.
- In 1925 verschijnt in "Ostende, Reine des Plages" uitgegeven in april 1925 de publiciteit van de zaak van Hertoge Blanche : "*Manufacture de dentelles véritables et de broderies à la main B.Hertoge 42 rue Ad.Buyl et 3, Rampe Ouest du Kursaal "*
- Ook de publiciteit van Berthe Bostoën kan men terug vinden in dit boek. Deze publiciteit vermeldt echter ook welke kantsoorten men verkocht: "*Manufacture de dentelles véritables: p.de Bruxelles, Venise, Milan, Binche, Valenciennes, Cluny, torchon, ameublement, Gros,exportation,détail Mademoiselle Berthe Bostoën, 54 rue Ad. Buyl, Ostende "*
- In 1926 vermeldt het "Annuaire Commercial Industriel et Maritime d'Ostende" uitgegeven door "Imprimerie Elleboudt,rue Christine, 19, Ostende, Tel 444 " p.107 volgende winkels:

Hertoge B., 42 rue Ad.Buyl et 3, Rampe Ouest du Kursaal

Natan,R, A la Ville de Londres, rue de la Chapelle coin rue d'Est , Tel 244

- In 1927 vermeldt het "Annuaire Commercial Industriel et Maritime d'Ostende, 2ième édition" de volgende zaken op pagina 108:

Rubriek "Dentelles"

Acken D., "Au Palais de Dentelles", rue de Flandre, 68
Bostoën Berthe, Bd Van Iseghem, 93
Cravau Alphonse, rue Archiduchesse, 31 (Gros)
Dewaele C. "A l'Ancre", rue de la Chapelle, 1
Hertoge Bl., rue Ad. Buyl, 36
Hubaut Soeurs, rue Ad. Buyl, 51b
Innovation, S^{te} A^{me} rue de la Chapelle, 57-59
Natan R., "A la Ville de Londres", rue de la Chapelle coin rue d'Est
Schoutrop Jos., rue de la Chapelle, 53
Simon E., rue Ad. Buyl, 42b
Vandevelde A., Galerie James Ensor, 12

Rubriek "Dentelles Véritables"

Clais Y., Rue Ad. Buyl, 27
Dewaele C. "A l'Ancre", rue de la Chapelle, 1
Hertoge Bl., Ad. Buyl, 36

We bemerken hier voor het eerst een onderscheid tussen echte kant en andere, mechanische kant.

- In 1932 vermeldt het "Annuaire Commercial, Industriel et Maritime d'Ostende et du Littoral", uitgegeven door Imprimerie Unitas, Christinastraat 19, op pagina 99 wel 16 kantwinkels, onderverdeeld in Dentelles en dentelles Véritables:
- Dentelles:

Acken D. "Au Palais des Dentelles" rue de Flandre, 68
Natan "A la Ville de Londres" rue de la Chapelle (coin rue d'Est)
Bostoën Berthe, boulevard Van Iseghem, 93
Carnaval L., Boulevard Van Iseghem, 17
Cravau Alph, rue de l'Archiduchesse, 31
Cravau, Avenue Henri Serruys, 52
Demoor Soeurs, square Marie José, 6
Dewaele C., "A l'Ancre", rue de la Chapelle, 1
Hertoge Bl., rue Ad. Buyl, 36
Innovation, S.A., rue de la Chapelle, 57-59
Schoutrop Jos., rue de la Chapelle, 53
Simon E., rue Ad. Buyl, 42b
Vandevelde A., Galerie James Ensor, 12

- Dentelles Véritables:

Clais Y., rue Ad. Buyl, 27
Dewaele C., "A l'Ancre" rue de la Chapelle, 1
Hertoge Bl., rue Ad. Buyl, 36

- In 1947 vermeldt de "Algemeene Gids voor West Vlaanderen" van uitgever D. Asseloos op p. 357 volgende zaken:

Acke M., Langestraat 50
 Simon F., Ad.Buylstraat 42
 Van Craenenbroek, Van Iseghemlaan 54. T. 71635

Samenvattende tabel van de kantzaken in Oostende

AANTAL	1	1	5	5	5	5	5	3	3	4	4	3	7	7	5	2	2	1	1
Vandenberghe															X				
Royal Diamond															X				
Demoor srs																			X
Carnaval																			X
Vandevelde																		X	X
Simon														X				X	X
Schoutrop																		X	X
Natan																		X	X
Hubaut srs														X				X	X
Dewaele C.																		X	X
Cravau A.																		X	X
Acken D.																		X	X
Natan R.																	X	X	X
Bostoën B.															X			X	X
Hertoge B.															X	X		X	X
Clais														X				X	X
A l'Ancre														X					
Van Loon													X	X					
Hoefkens													X	X					
Degraeve													X	X					
Davin													X	X					
Innovation													X					X	X
Durieux									X	X									
Lauwers				X	X														
Hanse I,Efts													X	X					
Hanse L,fils							X	X	X	X	X	X	X	X					
Hanse-Dossaer					X	X	X	X	X	X	X								
Scorssery			X	X		X	X	X	X	X	X								
Govaerts			X	X	X														
De Pachtere			X	X	X	X													
Bondue		X	X	X	X	X													
Coucke	X		X	X															
Kantzaken	Jaar	1851	1861	1870	1873	1878	1882-1883	1886	1887	1889	1892	1897	1909	1913	1920	1925	1926	1927	1932

Verantwoording bij de tabel:

De bekomen informatie werd gepuurd uit verschillende Annuaires Commerciales en toeristische informatieboeken. De lijst van kantzaken zal dus ook niet volledig zijn. Enkel de grotere zaken die het financieel konden veroorloven werden in deze bronnen opgenomen. Kleinere zaken echter niet.

Dit belet echter niet dat men op die manier tot een representatieve voorstelling kan komen van de kantzaken in Oostende.

Sommige kantzaken bestonden tot 3 generaties lang. De bloeiperiode van de Oostendse kantwinkels situeerde zich rond de periode 1927-1932.

7. KANT EN PORSELEINKAARTEN

De porseleinkaarten zijn van historische waarde. We weten dat ze maar gebruikt zijn in de periode tussen 1840 en 1865, zo'n goede 25 jaar. Het waren enkel de kapitaalcrachtigste handelszaken die de porseleinkaarten konden laten drukken als reclamedoeleinden. De porseleinkaart verdween rond 1865 daar het een ongezonde drukprocedure was.

In een artikel van Omer Vilain in *Ostendiana IV* (30) vinden we een lijst terug van porseleinkaarten uit Oostende, waaronder er zes kantzaken of winkels in voorkomen waar er onder andere kant werd verkocht.

Hieronder volgt een lijst van de vermelde zaken:

- "Freyman, l'Epouse J., pharmaciens breveté, fabrique de dentelles
Rue des Soeurs Blanches, 10"
- "Govaerts, Marie, lingère
Rue d'Ouest, 5"
(met kantmutsen, sjaals, e.d. versierde kaart)
- "Hagemaens, J., fabrique et magasin de dentelles
Rue Longue, 16"
- "Govaerts, les Soeurs, dentelles, lingerie, ganterie, rubannerie
Rue de la Chapelle, 56"
- "Ocket-Gossaert, magasins de lingeries, dentelles..., costumes de bains
Rue de la Chapelle, 43"
- "Renard, magasin Anglais, Français, Allemand, Belge.
Cristal..., quincaillerie, dentelles..., pâté et sirop... étoffes... cigares
Rue de la Chapelle, 5"

8. EXPORT VAN KANT VIA DE HAVEN

Antwerpen was in het begin van de 17de eeuw het centrum van de kant- en zijde-industrie. Omdat de Schelde gesloten was tijdens het Spaans bewind, moesten deze producten uitgevoerd worden via de kanalen die de Schelde over Brugge met de Oostendse zeehaven in verbinding bracht. Oostende was dus een doorvoerhaven. (31)

Al vóór 1750, tijdens het Oostenrijks bewind van Maria Theresia, vertrokken er uit Brugge een 6 tal schepen geladen met o.a. linnen, garen en kant via Oostende naar Cadix. (32)

Cadix was belangrijk als doorvoerhaven naar Spaans Amerika en West-Indië. (33)

Vrachtbrieven daterende uit de periode 1717-1721, illustreren duidelijk dat Oostende in die tijd een bloeiende transit- en exporthaven was. Naast de gewone vracht werden er "Canten" naar Cadix verscheept.

Door de toekenning van de octrooien en beschermende douanetarieven door Maria Theresia bloeiden de handel en nijverheid. Ook de lakenindustrie van Verviers en het kantklossen in het Brusselse en Antwerpse bloeiden buitengewoon. (34) De Oostendse zeevaart kende toen een verrassende bloei. Zie tabel(35).

Jaartal	Aantal schepen
1769	386
1770	405
1771	420
1772	435
1773	429
1774	479
1775	491
1776	480
1777	481
1778	526

Door de Engelse zeeoorlog in 1780 tegen Frankrijk, Spanje en Holland erkende Londen inderdaad alleen het Oostenrijkse paviljoen en op Noord- en West-Europese kust uitsluitend de havens van Oostende en Nieuwpoort als neutraal. Men zag meteen af om Nieuwpoort als handelshaven in te richten omdat de geul er bij laagtij droogviel. Nieuwpoort kon enkel schepen van geringe tonnenmaat toelaten. Enkel Oostende bezat een vlotdok en een open kom en wijdvertakte geul. Ze had ook goede verbindingswegen met het hinterland en had al een bekendheid verworven op internationaal gebied. Door deze troeven kwam enkel Oostende in aanmerking om als handelshaven te worden ingericht.

In 1781 kreeg Oostende van Jozef II het statuut van vrijhaven wegens de commerciële rentabiliteit. Door de betere havenaccommodatie en de voordelen van een vrijhavenstatuut groeide de handel in de haven verder.

Tijdens het Frans bewind (1792-1815) is de trafiek van de Oostendse haven neerwaarts geëvolueerd. Enerzijds was er de continentale blokkade die een handelsembargo betekende met Engeland, anderzijds werd het statuut van de Oostendse vrijhaven in 1796 ingetrokken (36). Ook het feit dat de Schelde terug open werd verklaard en Antwerpen uitgerust werd als een eersterangshaven deed de economische activiteit in de Oostendse haven een neerwaartse duik nemen.

Tijdens het Nederlandse bewind van 1815-1830 demilitariseert de haven. Men schonk toen meer aandacht aan de scheepvaart in de economische context.

Toch bloeide de havenactiviteiten niet meer zoals tijdens het Oostenrijks bewind.

Aan de hand van douanedocumenten(37) van de periode 1886-1889 merken we dat er ook nog import en export van kant in de haven was.

De volgende tabel geeft hiervan een samenvatting:

Onder het jaartal verstaan we het jaar van uitgifte van het document, het cijfermateriaal komt van het vorig werkjaar.

Product: Par mer pour la consommation	Jaartal	Import (francs)	Export (francs)
Tulles,dentelles et blondes de coton et de soie	1885	30713	
Tulles,dentelles et blondes de coton et de soie	1886	15124	18290
Tulles,dentelles et blondes de coton	1887	1101	10762
Tulles,dentelles et blondes de coton	1888	645	18587
Tulles,dentelles et blondes de coton	1889	1329	12600

Besluitvorming over de haven:

Al vóór 1750 was de Oostendse haven een doorvoerhaven voor kant afkomstig van Brugge. Deze werden geëxporteerd vooral naar Cadix.

Vanaf 1769 is Oostende meer en meer beginnen functioneren als een zelfstandige haven. Een gouden periode voor de Oostendse haven is deze waarbij de Schelde werd gesloten en Oostende het statuut kreeg van vrijhaven. Veel export zowel van goederen als van "Canten" van Antwerpen en Brugge gebeurde via Oostende. Na heropenen van de Schelde verminderde de kantexport via Oostende.

9. NAWOORD.

Oostende is geen kantstad geweest zoals Brugge, Antwerpen en andere grote kantsteden. We hebben in Oostende altijd wel iets met kant te maken gehad, zowel met het vervaardigen, het verkopen en het exporteren.

In de Armenschool bracht het kantklossen voor de arme meisjes een zekere zelfstandigheid. Voor de arme bevolking was het een middel om iets bij te verdienen.

In de 19de eeuw en begin 20ste eeuw bracht het verkoop van kanten werkgelegenheid voor de talrijke kantwinkels, vooral in de naoorlogse periode van 1914-1918 met het battle-field-toerisme.

Oostende heeft als havenstad ook een grote rol gespeeld in de export van goederen en ook van kant, vooral in de periode van de 17de eeuw.

Kant is nog altijd aanwezig in Oostende. Nu niet meer uit broodwinning maar wel als vrijetijdsbezigheid.

BRONVERMELDING

- (26) Huizen en Mensen in de Adolf Buylstraat, deel 2, p.490, Bekaert J.-M.
- (27) Huizen en Mensen in de Adolf Buylstraat, deel 2, p.491, Bekaert J.-M.
- (28) Huizen en Mensen in de Adolf Buylstraat, deel 2, p.584, Bekaert J.-M.
- (29) Huizen en Mensen in de Adolf Buylstraat, deel 2, p.584, Bekaert J.-M.
- (30) Ostendiana IV, Een overzicht van de 19de-eeuwse Oostendse Porseleinkarten, p.147-157, Omer Vilain.

- (31) Geschiedenis van België en van onze eigen tijd, p.118, Prof. Dr. M. Dierickx, Uitg. 1972
- (32) De Belgische Vlasnijverheid deel 1, p. 219, Etienne Sabbe, heruitg. 1975, Nationaal Vlasmuseum Kortrijk
- (33) Kant in Europa, p. 92, Martine Bruggeman, Uitg. Stichting Kunstboek 1997
- (34) Geschiedenis van België en van onze eigen tijd, p.128, Prof. Dr. M. Dierickx, Uitg. 1972
- (35) De 18de eeuwse bloeiperiode van Oostende 1769-1794, p.65, Daniël Farasyn, Oostendse Historische Publicaties, Uitg. 1998
- (36) Oostende; kruispunt van Europa: een koninklijke stad, p.42, De haven van Oostende, Schepen R. Makelberge
- (37) Association Commerciale, Maritime, Industrielle & Agricole de l'arrondissement d'Ostende, Jules Daveluy, 1885,1886,1887,1888,1889, Stadsbibliotheek Oostende.

BIBLIOGRAFIE

- Bekaert J.-M., Huizen en Mensen in de Adolf Buylstraat, deel 2
- Coopman J., De Armenschool te Oostende, Ostendiana IV 1982
- Dangez H., Geschiedenis van ons onderwijs, De Kinkhooren, 1962 nr.1
- Dangez H., ibid, De Kinkhooren, 1962 nr.2
- Dangez H., ibid, De Kinkhooren, 1962, nr. 3
- Daniël Farasyn , Oude Oostendse Begijnhoven, De Plate, 1993
- Daniël Farasyn, De 18de eeuwse bloeiperiode van Oostende 1769-1794, Oostendse Historische Publicaties, 1998
- De Brouwere J.G., Een kantenschool in 1750, De Plate, sept 1991
- Dierickx M., Geschiedenis van België en van onze eigen tijd, 1972
- Etienne Sabbe, De Belgische Vlasnijverheid, deel 1, heruitg. 1975 Nationaal Vlasmuseum Kortrijk
- Huguette Vanden Weghe, 150 jaar stedelijk lager onderwijs Oostende
- Jules Daveluy, Assosiation Commerciale, Maritime, Industrielle & Agricole de l'arrondissement d'Ostende, 1885,1886,1887,1888,1889, Stadsbibliotheek Oostende
- Lowyck A., Spinnerij van kantgaren ,Ons Heem, 1974
- Martine Bruggeman, Kant in Europa, Uitg. Stichting Kunstboek, 1997
- Omer Vilain, Een overzicht van de 19de-eeuwse Oostendse Porseleinkaarten, Ostendiana IV
- Onbekend, De Gazette van Gend, 18/10/1779
- Onbekend, KOO-4, V.V.F. Oostende
- Onbekend, KOO-7, V.V.F. Oostende
- R. Makelberge, Oostende; kruispunt van Europa: een koninklijke stad
- Tableau de la Population d'Ostende. D'après le dénombrement qui en a été fait en janvier 1798, V.V.F.Oostende
- Volkstelling 1814, deel XIII Stad Oostende, Uitg. 1980, V.V.F.Oostende